

Generál Dr. Milan Rastislav Štefánik

Milan Rastislav Štefánik sa narodil 21. júla 1880 v Košariskách ako šiesty syn z 12 detí tamojšieho evanjelického farára Pavla Štefánika. Rodičovská výchova a prostredie, v ktorom vyrastal, mu vstúpili neobyčajne pevné citové základy národného povedomia. Stredoškolské štúdiá absolvoval na evanjelických lýceách v Bratislave, Šoproni a Sarvaši. Roky 1898 – 1904 s polročným intermezzom pobytu v Zürichu prežil Štefánik v Prahe, kde dva roky študoval na technike stavebné inžinierstvo a od roku 1900 matematiku a astronómiu na Karlovej univerzite. Pôsobil v akademickom spolku slovenskej mládeže Detvan. Po slávnostnej promócií 12. októbra 1904 v aule Karolína zamieril do Francúzska.

Po polroku života v Paríži sa Štefánikovi podarilo uplatniť v slávnom observatóriu Meudon, kde pod vedením známeho astrofyzika J. Janssena pracoval ako asistent. Až do prvej svetovej vojny sa venoval vedeckému bádaniu. Na pôde Francúzskej akadémie vied predniesol sedem vedeckých prác týkajúcich sa osobitne výskumu slnečnej korony. Trikrát vystúpil na Mont Blanc, kde v malom Janssenovom observatóriu robil meteorologické a astronomické pozorovania. Štefánik sa 30. augusta 1905 zúčastnil na pozorovaní zatmenia Slnka v Alcobre v Španielsku a 13. januára 1907 v turkestanskom Ura Tjube. Od jesene 1911 francúzsky občan. 18. októbra 1910 sledoval prechod Halleyho kométy na Tahiti, 28. apríla 1911 zatmenie Slnka na ostrove Vavau a 10. októbra 1912 v Passa Quatro v Brazílii. O rok neskôr pôsobil s vedecko-diplomatickým poslaním v Ekvádore a v roku 1914 v Marakeši v Maroku. Zásluhou svojej zberateľskej vášne a cieľavedomým úsilím o získanie najhodnotnejších predmetov vytvoril zbierku tzv. exotickéj etnografie. Nazrieť do najosobnejšieho života M. R. Štefánika nám umožňujú dochované fotografie z interiéru jeho parížskeho bytu na Rue Leclerc 6. Ide napríklad o predmety jeho osobnej potreby, dokumentujúce život na istej spoločenskej úrovni, ale aj o zbierku iluzionistických rekvizít, ktorá je zasa dokladom trochu excentrickej záľuby. Štefánikovu ďalšiu kariéru vedca a diplomata prerušilo vypuknutie prvej svetovej vojny.

V auguste 1914 bol menovaný za rytiera Radu čestnej légie. Napriek zlému zdravotnému stavu sa prihlásil do francúzskej armády a po absolvovaní leteckého výcviku bojoval v hodnosti podporučíka v rámci stíhacej leteckej skupiny MF-54 na západnom fronte; vyznamenal sa najmä v „druhej bitke artoiskej“. Vo francúzskej armáde zorganizoval aj meteorologickú službu. Od jesene 1915 pôsobil na vlastnú žiadosť v zostave leteckej skupiny MFS-99 na exponovanom srbskom fronte. Po návrate zo Srbska sa Štefánik 13. decembra 1915 stretol v Paríži s E. Benešom a ohromil ho koncepciou i detailmi svojho plánu na oslobodenie slovenského a českého národa spod nemecko-maďarského útlaku. Prof. T. G. Masarykovi sprostredkoval významné audiencie u francúzskych štátnikov a bol zakladajúcim členom Národnej rady českých krajín, od jari 1917 podpredseda Československej národnej rady (ČSNR) v Paríži. Otázka vytvorenia autonómneho čs. zahraničného vojska – légii ako rozhodujúceho prejavu vôle Slovákov a Čechov po národnej slobode a prvého kroku uznania budúceho samostatného Česko-Slovenského štátu, bola od začiatku jedným z najdôležitejších cieľov ČSNR.

V jeho prospech sa M. R. Štefánik výrazne angažoval v Taliansku, Rumunsku, Rusku, Veľkej Británii a USA. Od apríla 1916 pôsobil v Taliansku a dal výrazný impulz k letákovej akcii, v ktorej nabádal slovanských vojakov rakúsko-uhorskej armády k prebehnutiu na taliansku stranu. Podarilo sa mu získať významné kontakty medzi talianskou politickou elitou. V júli 1916 bol francúzskou vládou vyslaný do Ruska a Rumunska, kde rokoval v rámci tzv. „zajateckej akcie“ o náboře čs. dobrovoľníkov z radov zajatcov pre francúzsky front. Presadil vylúčenie J. Düricha z ČSNR, inicioval tzv. Kyjevský zápis a po februárovej revolúcii 1917 v Rusku dosiahol uznanie ČSNR za jediné predstaviteľku čs. odboja v zahraničí.

V máji 1917 odcestoval major Štefánik do USA, kde organizoval nábor čs. dobrovoľníkov medzi americkými krajanmi do čs. légii vo Francúzsku. Na základe dekrétu o čs. armáde, ktorý spracovali M. R. Štefánik a E. Beneš a podpísal francúzsky prezident R. Poincaré 19. decembra 1917 sa de facto konštitovali čs. légie vo Francúzsku, politicky podriadené ČSNR v Paríži a vojensky hlavnému veleniu francúzskej armády. Po dlhých a náročných rokovaní sa plukovníkovi Štefánikovi podarilo zlomiť aj postoj talianskej vlády a 21. apríla 1918 podpísal s talianskym ministerským predsedom V. E. Orlandom a ministrom vojny V. Zupellim dohodu o konštituovaní politicky a právne samostatných čs. légii v Taliansku a osobne sa podieľal na ich výstavbe. Mnohí spojeneckí činitelia hodnotili zmluvu ako fakticky prvé uznanie budúceho Česko-Slovenského štátu niektorou z dohodových mocností. V júni 1918 bol Štefánik menovaný do hodnosti francúzskeho brigádneho generála. Spolu s generálom M. Janinom odišiel v auguste cez USA a Japonsko k čs. légii na Sibír, kde vykonal ich reorganizáciu vo velení a zrušil zvyšky dobrovoľníckej samosprávy.

Vo februári 1919 sa čs. minister vojny gen. Štefánik vrátil do Európy, krátko sa zúčastnil na mierových rokovaní v Paríži. Vynaložil maximálne úsilie, aby sa urýchlil návrat čs. légii z Ruska do vlasti. Zároveň ho prezident Masaryk poveril riešením napätých vzťahov medzi francúzskou a talianskou vojenskou misiou v ČSR. 20. apríla 1919 pricestoval Štefánik na rokovanie do Talianska, kde vykonal aj prehliadku čs. domobraneckých práporov v Gallarate. 4. mája 1919 nastúpil na letisku Campo Formido pri Udine do dvojplôšníka typu Caproni Ca.33, aby sa vrátil do vlasti. Pri pristávaní sa však lietadlo zrútilo neďaleko Ivanky pri Dunaji. Celá posádka našla v troskách lietadla okamžitú smrť. Štefánikov život sa skončil náhle, na prahu nového života v oslobodenej vlasti, o ktorej vznik sa tak mimoriadne zaslúžil.

Smútočné obrady sa konali 10. mája v Bratislave a 11. mája 1919 v Košariskách. Spolu s dvomi talianskymi letcami je pochovaný v mohyle na vrchu Bradlo.

V roku 1993 bola Vysoká vojenská letecká škola SNP v Košiciach premenovaná na Vysokú vojenskú školu letectva gen. M. R. Štefánika. S platnosťou od 20. novembra 1996, na základe novely zákona č. 172/1990 Zb. o vysokých školách, sa zmenil názov na Vojenskú leteckú akadémiu generála M. R. Štefánika v Košiciach. Po jej zániku bola zákonom č. 455/2004 Z. z. k 1. septembru 2004 zriadená Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika v Liptovskom Mikuláši ako štátna vysoká škola. Prezident Slovenskej republiky vymenoval 7. mája 2004 Štefánika do hodnosti generála in memoriam.

Text: plk. Mgr. Miloslav Čaplovič, PhD., VHÚ Bratislava

Foto: VHA Bratislava, VÚA-VHA Praha, SNA

Publikované: 05.11.2020

Citácia:

ČAPLOVIČ, Miloslav. Generál Dr. Milan Rastislav Štefánik [online]. Bratislava : Vojenský historický ústav, 5. 11. 2020. [cit. 2021-7-21]Dostupné na internete: <<http://www.vhu.sk/5678-sk/general-dr-milan-rastislav-stefanik/>>

